

Delegering inom Folktandvården, Region Jönköpings län

Vårdgivarens ansvar

Vårdgivaren ansvarar för patientsäkerheten och ska utforma rutiner för detta (se: [Patientsäkerhet – Folkhälsa och sjukvård \(rjl.se\)](#) i Region Jönköpings län).

Personal som får bedriva tandvård

Bara legitimerad personal får bedriva tandvård enligt Patientsäkerhetslag (2010:659). Följande gäller: *”Vårdgivaren måste se till att det finns personal med såväl formell som reell kompetens som kan fullgöra de arbetsuppgifter som tillkommer verksamheten” (delegering av arbetsuppgifter inom Hälso- och sjukvård och tandvård SOSFS (1997:14).*

Formell kompetens

Vad som ingår i de olika yrkenas kompetensområden avgörs inte av Socialstyrelsen eller i författningar. Det är i stället de lärosäten som har till uppgift att utbilda vårdpersonal som ger yrkeskompetens. Det är innehållet i kursplanen för respektive lärosäte som avgör vad den enskilde behandlaren har formell kompetens för. Detta kan alltså skilja sig beroende på vilken högskola man fått sin yrkesutbildning på. Det finns exempel på att lärosäten efterutbildat tandhygienister i att självständigt utföra tandlagningar av typ klass 1 och 2. Dessa tandhygienister har alltså formell behörighet att utföra sådana fyllningar inom samma lagrum som tandläkare får göra det. SOSFS 2002:12 är inte tillämplig här eftersom det rör sig om två yrkeskategorier som båda har formell kompetens.

Krav för att självständigt utföra tandvård

En behandlare kan självständigt utföra ett visst moment om följande krav uppfylls:

- Behandlaren har fått formell kompetens för momentet under sin grundutbildning, specialistutbildning, eller tilläggsutbildning i godkänd högskola för yrkesutbildning av vårdpersonal enligt högskoleförordningen.
- Vårdgivarens rutiner medger det.
- Behandlaren bedömer sig ha reell kompetens i enlighet med åliggandet från Patientsäkerhetslag (2010:659).

Från 2020-03-01 ändrade Patientsäkerhetslag (2010:659) så att Socialstyrelsen kan bemyndiga även regioner att få utfärda särskilda förordnanden att arbeta inom hälso- och sjukvård, se ruta nedan. Särskilda förordnanden kan utfärdas för tandläkare som är under utbildning efter fullgjord 9:e termin eller för 6-månaderspraktik för tandläkare med utländsk tandläkarlegitimation i syfte att få

erhålla svensk legitimation.

Prövning av behörighetsfrågor

10 § Socialstyrelsen prövar ansökningar om legitimation, särskilt förordnande att utöva yrke och bevis om specialistkompetens.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att även en region eller en kommun som inte ingår i en region får besluta om särskilt förordnande att utöva yrke. *Lag (2020:40)*.

Anvisning av vård till obehörig personal

Tandsköterska arbetar alltid på anvisning/ordination av tandläkare/tandhygienist på endera av två principer: delegering eller assistans/handräckning. Uppgifterna måste anvisas endera individuellt per patient vid mer ingripande behandlingar eller via en vårdmodell när det gäller mindre och ”reversibla” åtgärder. Anvisning krävs både vid delegering och vid assistans.

Assistans/handräckning

När personal med formell och reell kompetens för den aktuella uppgiften finns tillhands, det vill säga **åtminstone inom vårdlokalen**, kan denna princip användas.

Krav för assistansprincipen när legitimerad personal inte är i samma rum

Följande krav gäller:

- Uppgiften får inte strida mot SOSFS 2002:12, till exempel får inte uppgiften avse diagnostik men kan väl avse insamling av undersökningsdata som underlag för behörig att ställa diagnos. Enligt Socialstyrelsen får inte arbetsfördelning användas för att kringgå delegeringsreglerna.
- Irreversibla åtgärder som beslut om röntgenbildtagning fissurförsegling med flera måste ordinerats individuellt och per tand/tandregion
- För mindre ingripande behandlingar såsom insamling av statusuppgifter, polering, kost och hygieninformation, fluorlack, och munhälsokontroller kan ett generellt beslut såsom vårdmodell vara grund.
- Den som anvisar uppgiften ska ha formell och reell kompetens för uppgiften.
- Den som utför uppgiften ska ha reell kompetens.

Krav för assistansprincipen när legitimerad personal arbetar tillsammans i samma rum

Det finns inga regler för hur assistansen ska gå till. Vid ”4-handed dentistry” arbetar ibland även assistenten aktivt intraoralt och kan exempelvis lyfta ut en luxerad rot. Den legitimerade behandlaren ansvarar för patientsäkerheten.

Delegering

Om legitimerad personal med formell och reell kompetens **inte finns tillhanda inom vårdenheten**, behöver uppgiften delegeras. Exempel är verksamheten externt i skolor för att personal utan behörighet ska iordningställa, administrera eller överlämna läkemedel (Fluor)*. Ett delegeringsdokument skrivs och räcker ett år.

Krav på delegering

Följande krav gäller:

- Delegeringen får inte strida mot SOSFS 2002:12, till exempel inte avse diagnostik inom tandvård.
- Den som delegerar ska ha formell och reell kompetens för uppgiften.
- Den som tar emot delegeringen ska ha reell kompetens för uppgiften.

SOSFS 2002:12

1 § Inom tandvården kan arbetsuppgifter överlåtas till annan personal genom delegering, om det är förenligt med en god och säker vård av patienten.

Delegering får dock inte göras av arbetsuppgifterna

- diagnostik och terapiplanering,
- ingrepp i tandpulpan, rotkanal eller tandens hårdvävnader,
- kirurgiska ingrepp,
- läkningskontroller efter kirurgiska ingrepp,
- lokal anestesi genom ledningsblockad, till exempel mandibularanestesi, och
- avlägsnande av hårda och mjuka beläggningar i tandköttsficka.

*Vårdgivaren beslutar om vilka moment rörande iordningställande, administrering eller överlämnande som får delegeras och under vilka förutsättningar detta är förenligt med en god och säker vård. Den som iordningställer ett läkemedel ska **i första hand själv** administrera eller överlämna läkemedlet till patienten. I undantagsfall kan en annan person med formell kompetens ta över det iordningställda läkemedlet och administrera eller överlämna det. I enlighet med föreskrifterna HSLF-FS 2017:37 kan även en person utan formell kompetens, till exempel en tandsköterska, kunna utföra dessa.

Dokumentation om delegeringsbeslut

Delegering av arbetsuppgifter inom Hälso- och sjukvård och tandvård SOSFS (1997:14). Varje delegeringsbeslut ska dokumenteras. Av dokumentationen ska följande framgå:

- Vilken arbetsuppgift som delegerats.
- Vem som delegerat uppgiften.
- Till vem uppgiften delegerats.
- Tiden för delegeringsbeslutets giltighet (max 1 år).
- Datum då beslutet fattades.

Viktigt att tänka på är att:

- den som tar emot en arbetsuppgift ska underteckna delegeringsbeslutet.
- beslut om ändrade delegeringar och om återkallelser av delegeringsbeslut också ska dokumenteras.
- delegeringsbeslutet ska sparas 3 år efter dess giltighetstid upphört.

Anvisning av de enskilda behandlingarna

Under giltighetstiden behöver arbetsuppgifterna anvisas/ordineras muntligt eller via exempelvis journalanteckning individuellt per patient vid mer ingripande behandlingar, eller **via en vårdmodell** när det gäller mindre ingripande och mer ”reversibla” åtgärder (exempelvis fluorlackning i skola).

Dokumentation

Den som svarar för informationen om såväl given vård som administration av vård, är den som också för in den i journalen. Se vad som gäller: Patientdatalag (2008:355). Det gäller alltså också personal som bistår legitimerad personal i vården.

Konklusion

Arbetsfördelning i vården kan ske genom assistans/handräckning eller genom delegering. I de fall legitimerad personal finns tillhands om problem i behandlingen uppstår kan assistansverktyget användas. Ofta räcker det att tandläkare finns i samma lokaler, det vill säga på klinik, vid samma tidpunkt. För vissa mer ingripande eller irreversibla behandlingar krävs dock en högre grad av närvaro av legitimerad personal för att patientsäkerheten ska garanteras.

Finns inte tandläkare tillhands när olegitimerad personal behandlar patient, behöver delegering skrivas. Delegeringsverktyget är då ett sätt att tydligare formalisera och dokumentera ansvarsfördelningen i dessa situationer. En förutsättning är förstås att patientsäkerheten över huvud taget medger arbetsfördelning till olegitimerad personal, av det aktuella vårdmomentet.